

Bijlage 1 - Overzicht op hoofdlijnen van (binnenkort af te sluiten) Green Deals

Deals met bedrijven en particulieren

1. Deal met VNO/NCW, MKB-NL, LTO NL, Stichting Natuur en Milieu, Provinciale milieufederaties, en MVO-NL (koepeldeal)		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Oprichten Groene Groei Board</p> <p>Uitvoeren routekaarten MJA sectoren</p>	<p>Stimuleren Energy Service Companies (ESCO'S)</p> <p>Kennis en informatie verspreiding in het bedrijfsleven en nationale duurzaamheidsprijs</p> <p>Verder ontwikkelen duurzaam inkopen</p> <p>Ondersteunen groene handelsmissies incl. grondstoffen</p>	<p>Mede-oprichten Groene Groei Board</p> <p>Intentie om waar nodig en mogelijk uitvoering routekaarten te faciliteren</p> <p>Beschikbaar stellen kennis en informatie en mede-organiseren duurzaamheidsprijs</p> <p>Implementatie aanbevelingen advies bedrijfsleven</p> <p>Organiseren groene handelsmissies</p>
2. Deal met Agro/Papier/ chemie- platform samen met VNCI		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>- mogelijkheden voor het maximaal verwaarden van biomassastromen.</p> <p>Doel: op 1 januari 2014 minstens zes (6) businesscases opleveren die door bedrijven in de drie sectoren verder zijn opgenomen in daadwerkelijke samenwerking op weg naar commercialisering ervan.</p>		<p>Het Rijk zal inhoudelijke en organisatorische assistentie verlenen aan het platform. Het Rijk zal wet- en regelgeving verduidelijken (Europees en nationaal) en voor consistentie zorgdragen.</p> <p>Het Rijk zorgt voor goed uitgerust innovatie-instrumentarium voor ondersteuning van het omzetten van potentiële business cases in commerciële initiatieven.</p> <p>De bovengenoemde inzet van het Rijk sluit aan bij de topsectorenaanpak.</p>
3. Deal met Akzo Nobel, Nyrstar Budel		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Gezamenlijk onderzoeken van een instrument voor de verduurzaming van het energiegebruik van industriële bedrijven</p>	<p>Duurzame energie voor de Nederlandse industrie tegen stabiele, internationaal concurrerende prijzen is het uitgangspunt</p>	<p>Actieve deelname en kennis bijdragen aan onderzoek</p>
4. Deal met Amsterdam International Fashion Week		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Organiseren van de "The Dutch Field"</p> <p>Uitzetten van businessplan-competities in de sectoren architectuur, design en mode</p>	<p>Innoveren door het mogelijk maken van interdisciplinaire samenwerking binnen en buiten de creatieve industrie in Nederland</p> <p>Oprichten van een</p>	<p>Bereidheid tot financiële bijdrage businessplancompetitie</p> <p>Onderzoeken hoe EL&I-beleidsinstrumenten ingezet</p>

	<p>interdisciplinaire commissie betreffende de implementatie van biodiversiteitsbehoud in een cross-sectorale creatieve industrie.</p> <p>Stimuleren van samenwerking binnen de Nederlandse creatieve industrie om te differentiëren op de wereldmarkt met de kenmerken innovatie en het behoud van biodiversiteit</p>	<p>kunnen worden ter versterking van de voorgestelde transitie.</p>
--	--	---

5. Deal met ANWB, BOVAG, Energie-Nederland, Federatie Holland Automotive (?) Nederlandse Vereniging van Banken, Natuur & Milieu, Netbeheer Nederland, RAI Vereniging, Technische Universiteit Eindhoven (mede namens Technische Universiteit Delft en Universiteit Twente), Vereniging DOET, Vereniging van Nederlandse Autoleasemaatschappijen, VNG (?) (koepeldeal)		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Bevordering Elektrisch Rijden in Nederland	Inzet als ambassadeurs en voortrekkers elektrisch rijden.	Bevorderen elektrisch rijden zoals beschreven in Plan van Aanpak Elektrisch Rijden in de Versnelling
Formule E-team	Advisering voortgang elektrisch rijden	Faciliteren secretariaat.
Instelling slagvaardige Taskforce	Daadwerkelijke uitrol 15.000-20.000 elektrische auto's incl. voldoende dekkende en goed werkende infrastructuur.	Faciliteren voorzitter en secretariaat Leveren van expertise
Jaarlijks congres voortgang elektrisch rijden	Inspireren en uitdragen resultaten elektrisch rijden.	Bereidheid tot financiële bijdrage organisatie en kosten jaarlijks congres

6. Deal met branchevereniging Breken en Sorteren BRBS		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Uitvoeren van een MKBA om aan te tonen dat recycling kansen biedt.	Een positieve uitkomst van deze MKBA kan leiden tot een meerjarenafpraak met de recyclingbranche	Bereidheid tot tot financiële bijdrage kosten MKBA tot max. 10.000 euro
Ontwikkelen vergassingsinstallatie sorteeresidu: Restwarmte benutten		Betrokken bedrijf, TU Eindhoven en lokaal bestuur met elkaar in contact brengen.
Vergistingsinstallatie: gas benutten in OV		Betrokken bedrijf, vertegenwoordigers van afvalleveranciers, en de betrokken banken met elkaar in contact brengen.

7. Deal met de Groene Poort		
Energie/grondstoffen	Economisch/Organisatorisch	Tegenprestatie rijksoverheid
Het samenwerkingsverband Groene Poort produceert uit vergisting: 31,5 mln m ³ biogas, waarvan 21 mln. m ³ groen gas	Kennisoverdracht Energieverduurzaming in glastuinbouw	Ondersteunen van vergunningverlening CO ₂ -buffer en tracé door inbreng expertise en regierol

<p>gemaakt wordt 28,8 mln kg zuivere CO₂, die geleverd wordt aan naastgelegen tuinbouwgebied. Water. 50% van het gezuiverde water kan hergebruikt worden. (industriële verkoop aan waterbedrijf of omliggende tuinbouw) Productie van fosfaatrijke struviet via waterzuivering</p>	<p>Productie bio- en groen gas</p> <p>Benutten en leveren van rest-CO₂</p> <p>Productie van struviet</p>	<p>Betrokken bedrijven in contact brengen met financiële partijen</p> <p>Honoreert eigen gebruik groen gas in SDE+</p> <p>Onderzoekt mogelijkheid aparte categorie voor struviet in meststoffenwet</p>
---	---	--

8. Deal met De Groene Zaak		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Het duurzame bedrijfsleven investeert in concrete projecten met windenergie op zee en op land, zonne-energie, aardwarmte, de biobased economy en energie efficiency.</p>	<p>Werkgelegenheid, exportkansen</p>	<p>Zelflevering van duurzame energie zal onder voorwaarden worden verbreed naar verenigingen van eigenaren door wijziging Elektriciteitswet.</p> <p>Mogelijkheden voor restwarmte bezien.</p> <p>Bezien of bindende afspraken over woonlastenbenadering kunnen worden meegenomen in herijking van de lopende convenanten.</p> <p>Onderzoek naar mogelijke aanpassing wet- en regelgeving t.b.v. split incentive probleem.</p>

9. Deal met De Kruideniergroep, Landgoed... en Jachthaven		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Zoeken naar praktische mogelijkheden om het beslag op biodiversiteit (grondstoffen en energie) te laten meewegen in investeringbeslissingen van bedrijven.</p>	<p>Uitwisseling van praktijkervaringen in een divers netwerk van ondernemers (Community of Practice, CoP)</p>	<p>Rijksoverheid brengt partijen bij elkaar, faciliteert het CoP en verspreidt opgedane kennis.</p>

10. Deal met De Meerlanden en SGN		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestatie rijksoverheid
<p>HTO opslag zorgt dat er van de restwarmte uit de nacompostering 600.000 tot 800.000 m³ ae extra kan worden gebruikt. Levering uit nacompostering vrijgekomen CO₂ aan de glastuinbouw.</p>	<p>Levering restwarmte, CO₂</p> <p>Samenwerking tussen verschillende industrieën</p>	<p>Ondersteunen van vergunningverlening proefvergunning HTO door inbreng expertise en regierol</p> <p>Onderzoek verhoging maximale retourtemperatuur naar 30°C, onder voorwaarde dat onderzoeksresultaten positief zijn</p>

	Kennisontwikkeling en -overdracht energieverduurzaming in glastuinbouwsector Levering duurzame warmte in piek	Inbreng van expertise en regierol bij lange termijn houtcontract
--	--	--

11. Deal met Desso, van Gansewinkel

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Partijen hebben de intentie om tapijstroom van o.a. gemeentelijke instellingen op de meest duurzame manier te gaan verwerken. Dit houdt in dat het materiaal van de gemeentelijke milieustraten separaat verzameld wordt en na sortering de beste verwerkers oplossing wordt gezocht. Minimaal zal het opgewaardeerd worden naar secundaire brandstof voor de cement industrie en in het gunstigste geval zal het gerecycleerd worden tot hoogwaardige grondstof.		de intentie is om gescheiden inzameling van tapijstroom te stimuleren, eventueel te verplichten.

12. Deal met Enercoop

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Op termijn zelfopwekking van 'enkele TWh duurzame elektriciteit' (>10% kleinverbruik elektriciteit) door huishoudens die dat nu niet kunnen bv. omdat ze daarvoor geen eigen dak hebben.	Vergroten aandeel (duurzame) energieopwekking door particulieren via zgn "co-ownership".	Samenbrengen van partijen (bijv. Tennet, energiebedrijven, netbeheerders, NMa, intern EL&I) Indien nodig en mogelijk het bevorderen van aanpassen van regelgeving (bijv. e-wet)

13. Deal met Essent, Nederlandse Groen Gas Maatschappij, Friesland Campina

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Twee pilots kleinschalige mestvergisting Terugwinning van waardevolle producten uit mest	Uitrol naar 125 agrarische bedrijven. Beoogd Potentieel Nederlands exportproduct	Indien nodig aanpassing handleiding voor vergunningverleners Onderzoek naar verkorten vergunningprocedure Standpunt over certificering biogas

14. Deal met Essent (samen met Van Gansewinkel, WUR, Den Ouden en Control Union)

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Heropening van Bio Energie		Voornemen om in 2012 in de

Centrale (BEC) Cuijk met de inzet van diverse lokale en laagwaardige biomassa restromen als brandstof (sluiten cycli) en het creëren van een showcase voor de biobased economy. Een testprogramma ontwikkelen samen met o.a. Van Gansewinkel, den Ouden, WUR en Control Union.		SDE+ een categorie te openen voor bestaande stand-alone biomassa-installaties die aan het einde van de subsidieperiode nog door kunnen draaien. Overleg met Essent volgt. Bereidheid tot financiële bijdrage aan een nader uit te werken plan van aanpak, inclusief onderzoeken dat de herstart en slim inzetten van biomassa in BEC Cuijk mogelijk maakt.
--	--	---

15. Deal met EYE Film Instituut Nederland, Filmstart.nl en Strawberry Earth

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Opzetten businessplan competitie Advies opstellen voor een duurzame filmindustrie Opzetten On line Platform	Stimuleren van samenwerking binnen de Nederlandse filmindustrie met als centrale thema energiebesparing en NL als gidsland voor duurzame filmproducties Kennis en informatie verspreiding in de NL filmwereld en in televisiewereld.	Bereidheid tot financiële bijdrage businessplancompetitie Onderzoeken hoe EL&I-beleidsinstrumenten ingezet kunnen worden ter versterking van de voorgestelde transitie

16. Deal met Federatie e-Decentraal

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Realiseren van een groter aandeel decentrale (lokale) energieopwekking.	Verlagen centrale energie-opwekkingskosten, minder milieubelasting van centrale opwekking en lagere elektriciteitsnetwerkkosten.	e-Decentraal als aanspreekpunt: Het Rijk benut e-Decentraal als spreekbuis naar deze nieuwe sector Bevorderen van oplossen knelpunten op het gebied van wet- en regelgeving, financiering. Bereidheid tot financiële bijdrage aan de opstartkosten van de federatie.

17. Deal met GEO Power Oudcamp en consortium Flora Holland, HVC en WestlandInfra

Energie	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestatie rijksoverheid
2 projecten: Diepe aardwarmte door Geo Power Oudcamp en Flora Holland, leidend tot energiebesparing.	Kennisoverdracht verduurzaming glastuinbouw.	Mogelijkheden naar verbrede garantstelling (afdekking geologisch risico) bezien. Partijen bij elkaar brengen om beschikbare kennis over de bodem te verkrijgen. Inzet op versnelling van de vergunningverlening. Bezien of mijnbouwwet kan worden gewijzigd.

18. Deal met Holland Financial Centre		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Haalbaarheidsstudie naar mogelijkheid van een Groene Investeringsmaatschappij (GIM)	Goed functionerende financieringsmarkt is voorwaarde voor groene groei.	Bereidheid tot financiële bijdrage van 60.000 euro aan onderzoek naar financiële knelpunten en haalbaarheidsstudie van een GIM. Aanleveren ervaringen uit de praktijk met financiering als knelpunt

19. Deal met Green Energy Technologies en LTO		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestatie rijksoverheid
Agrimodem wordt geïnstalleerd op 200 bedrijven in Nederland. Op deze bedrijven zal een productie van 20 miljoen m3 groen gas per jaar worden gerealiseerd.	Financieel haalbaar maken van Agrimodem. Versnellen vergunningentraject kleinschalige vergisting. Transport en vervoer mest van meerdere veehouders naar één Agrimodem. Vergisting rendabeler maken door afzetkosten restproduct te verlagen.	Groen gas wordt in de brede binnen de SDE+ gestimuleerd. Rijksoverheid stelt een handreiking kleinschalige vergisting op voor gemeenten indien huidige handreiking (co)vergist onvoldoende info bevat. Onderzoek naar mogelijkheden zonder veel Administratieve Lasten. Maximale inzet van de overheid om producten uit digestaat via mestverwerking als kunstmest aan te kunnen laten merken.

20. Deal met Holland Solar		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
	Ontwikkeling en implementatie van systeem voor kwaliteit, promotie en technische ondersteuning van zonne energiesystemen. Objectieve informatievoorziening aan: - achterban - consumenten - overheid	Ondersteuning en regierol bij ontwikkeling systeem voor certificering installateurs. Vereenvoudiging procedures: - overleg met netbeheerders over behandeling van zon-aansluitingen; - richtlijn voor plaatsing van zonne-energieinstallaties op monumenten.

21. Deal met Huntsman		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Bouw van een proeffabriek. Doel is om zo te komen tot een stapsgewijze vergroening van de MDI (polyurethaan) productie. met als effect o.a. energiebesparing (procesintensificatie), verlagen van CO2-uitstoot en verhoging veiligheid proces.		Bereidheid tot financiële bijdrage aan de kosten van de proeffabriek.

22. Deal Infrastructuur voor EV (the Newmotion)		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Realiseren van een landelijk dekkend netwerk van 10.000 intelligente laadpunten en 100 snellaadpunten op private maar openbaar toegankelijke locaties (garages, parkeerterreinen, retail/horeca locaties, benzine pompen etc.)	Kostenreductie van de uitrol van elektrische laadinfrastructuur en het creëren van ruimte voor commerciële exploitatie. Hierdoor zal Nederland op kop lopen in Europa en kan smart grid technologie beter ontwikkeld worden.	De Rijksoverheid zal onderzoeken welke impact e.e.a. heeft op financieel, technisch en regelgevend gebied. De Rijksoverheid zal daarnaast o.a. bezien: - classificatie als kleingebruiker ook bij laadpunten. - (tezamen met de sector) de mogelijkheid van laadpunten op privaat terrein - in kader van proeftuinen smart grids en focusgebieden elektrisch rijden ruimte creëren. - vergunningverlening voor laadinfrastructuur bij gemeentes onder de aandacht brengen.

23. Deal met Jaap Eden IJsbanen, Eneco, Deerns Raadgevende Ingenieurs BV, Woningcorporatie de Key, Woningcorporatie Rochdale, Gemeente Amsterdam		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Besparing op primaire energie door 800 woningen te verwarmen met restwarmte van ijsbaan i.p.v. d.m.v. aardgas	Aanleg infrastructuur bevordert economie, afnemers worden minder afhankelijk van stijgende energieprijzen.	Bereidheid tot bijdrage aan haalbaarheidsstudie, op voorwaarde dat project wordt uitgevoerd als haalbaarheid wordt aangetoond.

24. Deal met kennisinstellingen en bedrijven		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Materiaalonderzoek t.b.v. energie Batterijonderzoek	Kennisontwikkeling en toepassing Bedrijfsleven 'in the lead' bij sturing onderzoek	Bereidheid om €15 mln subsidie beschikbaar te stellen Vraaggestuurd inzetten in plaats van aanbodgericht

25. Deal met KLM		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
KLM zal al haar cateringreststromen die niet meer hergebruikt of gerecycled kunnen worden lokaal omzetten naar energie. KLM stimuleert het gebruik van biokerosine in de luchtvaart.	Export-, herhaalpotentieel bij luchthavens en is tevens toepasbaar in andere sectoren, waar dan ook ter wereld Streven naar betaalbare biokerosine en verduurzaming van de luchtvaart ten CO2 reductie, waarbij Nederland een koplopersrol invult.	Indien mogelijk vereenvoudiging vergunningverlening/ontheffing voor de benodigde installatie. Europese Inspanning om administratieve belemmeringen voor het gebruik van biokerosine (bijv. bij ETS) op te lossen en dat dat biokerosine meetelt voor realisering duurzame energiedoel. Uitdragen duurzaamheid norm van de Roundtable on

		Sustainable Biofuels als internationale standaard.
--	--	--

26. Deal met Koppert Cress

Energie / grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestatie rijksoverheid
Energiebesparing 1,8 mln m ³ aardgas equivalent door praktijkpilot warmte koudeopslag plus hogere temperatuuropslag (HTO).	Kennisontwikkeling en -overdracht energieverduurzaming in glastuinbouwsector.	Ondersteunen van vergunningverlening proefvergunning HTO door inbreng expertise en regierol Toestaan verhoging maximale retourtemperatuur naar 30°C, onder voorwaarde dat onderzoeksresultaten positief zijn

27. Deal met Kwekerij 't Voske

Energie/grondstoffen	Economisch/Organisatorisch	Tegenprestatie rijksoverheid
Productie duurzame warmte uit biomassa-reststroom; Inzet restproduct (as) als kunstmest.		Ondersteuning bieden ter verduidelijking van wet- en regelgeving op het gebied van de afvalstoffen, toegestane emissies en meststoffen; Onderzoek naar haalbaarheid ontheffing op bemonstering van de vracht champost.

28. Deal met Milgro (als penvoerder namens het Kennisplatform Duurzaam Grondstoffenbeheer)

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Stimuleren van het gescheiden inzamelen van afval door consumenten door consumenten beter te informeren. Het Kennisplatform Duurzaam Grondstoffenbeheer (DGB) wil daartoe samen met organisaties die het apart inzamelen van afval bevorderen, een centrale website bouwen.		Hulp bij het verkrijgen van die informatie over gescheiden afval. Aandragen mogelijke samenwerkingspartners. Opzetten overleggen met gemeenten (of vertegenwoordigers daarvan). Behulpzaam zijn bij het verkrijgen van bekendheid van de website te geven.

29. Deal met MKB Nederland

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
In periode 2012-2015 0,83 PJ besparing op primaire energie door energiebesparing en	Concurrentiepositieverbetering van het MKB door minder energiekosten. Uitrol over gehele MKB mogelijk.	Bereidheid tot bijdrage van max. € 2,76 mln voor de organisatie van het project en concrete

gebruik hernieuwbare bronnen.		realisatiedoelen
-------------------------------	--	------------------

30. Deal met Programma verduurzaming betonketen MVO Nederland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Het verduurzamen van de betonketen. Partijen zullen een ketenaanpak formuleren met als doel om in 2020 minimaal 20% van de Nederlandse (beton) bouwmarkt volgens breed gedragen definitie duurzaam te bouwen en in 2050 100%.		Contacten initiëren en regierol aanbieden. I&M past wet- en regelgeving aan. Rijkswaterstaat zal actief deelnemen aan stakeholderproces om 'duurzaam beton' te definiëren.

31. Deal met NWEA (offshore wind)		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Proeftuinaanpak innovaties NL bedrijven (fundatie, installatie, turbine, vaartuigen, personele inzet, prestaties, aansluittechnieken, e.d.) Uitwerking PPS-demonstratieproject	40% kostprijsreductie offshore windenergie in 2020 per kWh Vervijfoudiging aantal banen in sector Behoud en uitbouw NL toppositie in internationale offshore markt	Instrumenten advies topteam Energie (RDA en revolving funds) Wetgeving uitgiftebeleid en net op zee Besluit 2012 over gebieden zoekopdracht Hollandse Kust Dataverzameling

32. Deal met NZO en LTO		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestatie rijksoverheid
Versnelling in de realisatie van een energieneutrale zuivelketen met als doel een 100% energieneutrale zuivelketen in 2020 en een klimaatneutrale groei.	Advies richting veehouders middels informatie erfbetreders. Uitwerken van routekaart en bij elkaar brengen van partijen uit agro en energiesector; Kennisverspreiding dmv demonstratieprojecten/boegbeelden op het gebied van energie en klimaat; Onderzoek naar mogelijkheden versnellen vergunningentraject kleinschalige vergisting Vergisting rendabeler maken door afzetkosten restproduct te verlagen.	Ondersteuning met kennis en expertise. Rijksoverheid stelt een handreiking kleinschalige vergisting op voor gemeenten indien huidige handreiking (co)vergisting daarover onvoldoende info zou bevatten. Inzet in Europees overleg om producten uit digestaat via mestverwerking als kunstmest aan te kunnen laten merken.

33. Deal met platform groen gas en stichting groen gas Nederland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Zowel Platform als Stichting streven naar een substantieel volume groen gas op	Groen Gas Forum neemt voor 4 jaar de rol op zich van ketenregisseur en (precompetitief) ontwikkelaar van	Ondersteuning met kennis en expertise

<p>middellange en lange termijn: 300 mln m3 groen gas in 2014 1,5 – 2 mld m3 groen gas in 2030 3 mld m3 groen gas in 2025-2030 30 mld m3 groen gas in 2050</p>	<p>groengasketens.</p> <p>Ontwikkeling routekaart</p> <p>Inspanning voor ten minste één grootschalig Europees vergassings-demoproject voor de Europese Joint Call (EIBI) (2013)</p> <p>Analyse van allocatie van de kosten van infrastructuur</p>	<p>Bereidheid tot medefinanciering routekaart.</p> <p>Intentie om Vertogas in Gaswet op te nemen.</p> <p>Bereidheid tot bijdrage voor IEIBI</p>
--	---	---

34. Deal met Platform Microbiologie – Natura Artis Magistra		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Oprichten Platform Microbiologie</p> <p>Bijdrage leveren aan Netherlands Genomics Initiative , B-Basic, Innovatieprogramma Food&Nutrition en programma Biobased Economy</p>	<p>Agenderen en populariseren van microbiologie</p> <p>Stimuleren en inspireren van scholieren en studenten voor het kiezen van een loopbaan in de microbiologie</p> <p>Nederlandse bedrijfsleven stimuleren in te spelen op kansen die microbiologie biedt voor een duurzame (biobased) economie</p> <p>Bevorderen van samenwerking tussen wetenschap, investeerders, overheid en bedrijfsleven</p> <p>Aansluiting zoeken bij de topsectoren en met name Chemie, Tuinbouw&Uitgangsmaterialen en Agro&Food</p>	<p>Onderzoeken hoe EL&I-beleidsinstrumenten ingezet kunnen worden</p> <p>Ter versterking van het platform.</p> <p>Medewerking verlenen bij samenwerking tussen PPS-programma's zoals Food&Nutrition, B-basic en NGI en het platform micro-biologie</p>

35. Deal met Royal Cosun		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestatie rijksoverheid
<p>Sluiten van mineralenkringloop;</p> <p>Productie van duurzame energie</p>		<p>Onderzoeken van mogelijkheden tot aanpassing van wet- en regelgeving (nationaal).</p> <p>Onderzoeken of een pilotproject, waarbij niet de invoerstromen maar alleen het eindproduct (digestaat) wordt gemonitord, een oplossing biedt.</p>

36. Deal met Shell		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Investering WKK en/of warmteuitwisselings-project.</p>		<p>Bijeenbrengen en informeren partijen.</p>

400 kton CO2-emissiereductie per jaar. Beproeving en brede toepassing van efficiënte gasontzweelings-technologie. Nog geen besparing bekend.		Kennis en kunde van contractuele samenwerking beschikbaar stellen. Inspannen om belemmeringen rond vergunningverlening weg te nemen en hierin te coördineren.
--	--	--

37. Deal met Stichting Innovatie Recreatie & Ruimte en RECRON

Energie/Water	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Private investeringen in natuurlijk kapitaal als eigen vestigingsklimaat	Selectie van vijf icoonprojecten waarin ondernemers experimenteren met verschillende verdienmodellen voor investeringen in natuurlijk kapitaal; sector draagt zorg voor kennisuitwisseling over de opgedane ervaringen	Rijk ondersteunt icoonprojecten met bestaande middelen voor kennis en faciliterende activiteiten; Inspanningsverplichting om belemmeringen weg te nemen en daarbij andere overheidslagen te betrekken.

38. Deal met Stichting Natuur & Milieu

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Energiebesparing in de gebouwde omgeving door slimme meters en internetdiensten 0,5 – 1,0 PJ besparing per jaar.	Nieuw verdienmodel voor energiebesparing bestaande woningen. Vergroten afzet energiebesparende producten en diensten.	Bereidheid tot € 225.000 bijdrage van overheid voor opstarten project.

39. Deal met de Sublean Group

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
	Een industrieel en economisch mainstreammodel voor het duurzaam en innovatief (her)ontwikkelen en exploiteren van bestaande en nieuwe oppervlakten. Ontwikkelen van pilotprojecten waaronder 4-D Amsterdam ArenA 4-D VV Sliedrecht, Rotterdam, Dordrecht, en Beverwijk.	Intentie om knelpunten wet- en regelgeving zo mogelijk te oplossen. Organisatiekracht: bij elkaar brengen van relevante partijen.

40. Deal met Tata Steel

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
0,3 PJ besparing op primaire energie door middel van restwarmtebenutting, frequentiegestuurde ventilatoren, en vernieuwing expansieturbines.	Energiekosten worden teruggebracht en daarmee kan de concurrentiepositie van de productielocatie in IJmuiden worden verbeterd.	De Rijksoverheid zal samen met Tata Steel en financiële partijen bezien welke financieringsmogelijkheden aangewend kunnen worden opdat bovengenoemde projecten ten uitvoer kunnen worden gebracht.

41. Deal met Tuinbouwsector

Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
De realisatie van een biobased park met het doel het verwaarden van plantaardig restmateriaal uit de tuinbouw en GFT-afval tot hoogwaardige	Een directe impuls voor de regionale economie van het Westland.	De Rijksoverheid verleent, indien nodig, niet-financiële ondersteuning bij kennisontwikkeling en – toepassing en het verkrijgen

inhoudsstoffen zoals vezels, biociden, vruchtensappen en groen gas.		van de vergunning(en) en voor zover mogelijk aanpassingen van knellende wet- en regelgeving
---	--	---

42. Deal met Vogelaar V.o.f. (Energy Farm Swifterbant)		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Verwaarding van tertiaire reststromen (niet concurrerend met voedsel) tot groen gas (bij toekenning van de vergunningen en SDE+ subsidie in 2012). Introductie van een nieuwe vorm van vergisting (droge vergisting) in Nederland.	Direct impuls voor de regionale economie van Flevoland.	De rijksoverheid verleent, indien nodig, niet-financiële ondersteuning bij het verkrijgen van de vergunning(en) en heeft intentie om voor zover mogelijk knellende wet- en regelgeving aan te passen.

43. Deal met Vacumetal, Breedofbuilds		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Realiseren restwarmtebenutting, met zicht op besparing van ca. 250.000 m ³ gas per jaar.		Ondersteuning met kennis en expertise.

44. Deal met VNMI		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Beproeving en brede toepassing van vloeibaar aluminiumtransport. Energiebesparing 0,5 PJ/jaar.	Verbetering concurrentiepositie door kostenreductie.	Inzet op wegnemen financieringsbelemmering bij proefprojecten door contacten met financiële partijen te initiëren.
Beproeving en brede toepassing van gietlooploos gieten. Besparing 0,7 PJ/jaar.		

45. Deal met Zeaholding		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Zeafuels focust zich op technologie om biogasproductie via anaërobe vergisting duurzamer en economisch robuuster te maken. Bijvoorbeeld: ontwikkelen van eiwitrijk veevoer, waterzuivering en verbeteren van de biogasproductie.		De Rijksoverheid zal in de rijksoverheidsvisie op het mestbeleid aangeven hoe zij mestverwerking wil bevorderen. De overheid draagt bij aan het versterken van de bekendheid en de positieve beeldvorming rondom het <i>cascadeprincipe</i> . Dit project zal als voorbeeld worden gepresenteerd op de website www.biobasedeconomy.nl

Deals met mede-overheden

46. Deal met Amsterdam		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
40% CO ₂ -reductie in 2025 tov 1990. Vergroening ICT sector.	Kennisopbouw, marktontwikkeling. Concurrentievoordeel, kennisopbouw.	Ondersteuning innovatieve concepten.

<p>Aansluiting 4000 woningequivalenten op warmtenet, 50-80% CO₂-reductie per woningaansluiting.</p> <p>In 2 jaar aantal laadpunten elektrisch vervoer uitbreiden naar 1000. Proeftuin smart grids.</p> <p>Windenergie op tijdelijke locaties.</p> <p>Klimaatneutraal bouwen in 2015. Investeringsfonds Klimaat en Energie.</p>	<p>Marktontwikkeling via infrastructuur, kennisopbouw, versnelde marktintroductie.</p>	<p>Ondersteuning via breed Warmte-overleg (projectontwikkelaars, woningcorporaties, consumenten-organisaties, gemeenten en warmtesector). Ondersteuning Metropool Regio Amsterdam met een rol als focus- en experimenteergebied. Internationale positionering Amsterdam als smart city. Intentie voor aanpassing wet- en regelgeving en ondersteuning snelle implementatie.</p> <p>Samenwerking overige fondsen bewerkstelligen.</p>
---	--	--

47. Deal met gemeente Groningen en Groene Golf		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Stimulering grootschalige aanleg zonnepanelen bij particulieren (2500-3000) woningen.</p> <p>Energiebesparing door inzet duurzame energievoorziening.</p>	<p>Nieuw financieringsmodel voor zonnepanelen.</p> <p>Werkgelegenheid indien aanleg van zonnepanelen.</p>	<p>De minister van BZK zal samen met de gemeente Groningen en de Groene Golf onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de financiering van zonnepanelen bij bewoners te organiseren volgens het model PACE uit de Verenigde Staten.</p>

48. Deal met Noord-Nederland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Inzet op gericht op forse stimulering van groen gas via de Groene Gasrotonde / Biobased Energy. Daarnaast op duurzame elektriciteitsproductie en balanceren van het openbare net door slimme decentrale energiesystemen</p> <p>Het Noorden zet in op energiebesparing in slimme energiewijken en elektrische voer- en vaartuigen in Friesland.</p>	<p>De totale regionale investeringen op het gebied van groen gas hebben een omvang van €500-750 miljoen. De projecten in deze Green Deal hebben een investeringsomvang van ca. €300 miljoen.</p> <p>De investeringen in het project Woodspirit bedragen ca. €700 miljoen.</p> <p>Energieonderzoek & -opleidingen / Internationalisering:</p> <p>Samenbundelen en verbeteren energieonderzoek en opleiden voldoende gekwalificeerd personeel via oprichting van Energy Academy (ca. €100 miljoen) / College en Hansa Energy Corridor (ca. €50 miljoen).</p>	<p>De inzet vanuit de Rijksoverheid bestaat onder andere uit:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bieden van experimenteerruimte voor biogas / groen gas; 2. Bereidheid om financieel bij te dragen aan diverse onderdelen van de provinciale plannen. 3. Diplomatieke steun; 4. Ondersteuning bij de Dutch Torrefaction Association; 5. Inzet voor uitbouw offshore windenergie industrie in de Noordelijke havens; 6. Bij herinrichting Afsluitdijk ruimtelijk rekening houden met opwekking duurzame energie; 7. Aanmerken Fryslân als focusgebied elektrisch rijden. 8.. Inzet voor inbedding en

		ondersteuning in het topsectorenbeleid;
--	--	---

49. Deal met Provincie Flevoland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
2100 kton CO ₂ -reductie, meer energiebesparing, meer duurzame energie.	Ontwikkelingsmaatschap-pij "DE-on" voor energie verduurzamende projecten; € 4,2 mld aan investeringen.	Bereidheid tot bijdragen aan pilotprojecten. Onderzoek naar matching fondsen voor innovatieve duurzame energieprojecten.

50. Deal met provincie Gelderland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
50 miljoen m ³ biogas. Besparing gasverbruik.	45 fte directe werkgelegenheid (aanleg en exploitatie). Versterking concurrentiepositie glastuinbouw door lagere energiekosten. Innovatie, hoogwaardige werkgelegenheid.	Bezien zal onder andere worden of SDE beschikkingen kunnen worden omgezet naar hub-beschikking Delen van kennis van de (ultradiepe) ondergrond en onderzoek naar verbreden garantiestelling voor projecten waar minder bekend is over de ondergrond. Ondersteuning bij in kaart brengen financiële en niet-financiële belemmeringen voor het zon-pv kenniscluster.

51. Deal met provincie Limburg		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Hernieuwbare elektriciteit voor 66.000 huishoudens. Besparing van 26 mln m ³ aardgas en 47.000 ton CO ₂ . Besparing van 16.000 ton CO ₂ . 5% energie-efficiëntie verbetering. Bij uitrol 600.000 ton CO ₂ besparing.	25 fte structurele werkgelegenheid. Investering € 85 mln. 20 fte structurele werkgelegenheid. Onderdeel van ondertunneling van de A2 en ontwikkeling van vastgoed. Verbetering concurrentiepositie door daling energiekosten. Bij uitrol energiekostenbesparing van € 115 miljoen/jaar mogelijk.	Ondersteuning bij complex vergunningsproces met inzet van kennis en regierol. Onderzoek naar mogelijkheden financiële ondersteuning Certificeren duurzame warmte, meenemen baten van CO ₂ -rechten, overleg voor oplossing voor waarden warmte in energielabel Bereidheid tot financiële bijdrage aan haalbaarheidsstudie. Leveren kennis en kunde duurzame warmte. Onderzoek meenemen baten van CO ₂ -rechten en overleg voor oplossing voor waarden warmte in energielabel. Juridische en projectondersteuning en advies over inrichting pilot.

52. Deal met Provincie Noord-Brabant		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Provincie zet onder andere in op:</p> <ul style="list-style-type: none"> - groene grondstoffen; - experimenteergebieden nul emissie openbaar vervoer, stadsdistributie, vervoer t.b.v. zorginstellingen, e.d; - een regionaal revolving fund van € 10 mln voor risicodragende participatie en investeringen. - Met focus op 6 gemeenten richt Brabant zich op 1500 voertuigen en 3000 laadpunten. <p>-T/m 2014 worden in Brabant tenminste 3 slimme wijken gerealiseerd, waarin slimme netten en slimme mobiliteit worden gecombineerd.</p>	<p>Kennis over dunne folie productietechnologie omzetten in commerciële producten en diensten en toepassen zodat het sneller tot economische waarde leidt.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Incurbatiecentrum voor jonge innovatieve bedrijven gericht op opschaling en businessontwikkeling. 2. Productie van groene materialen en chemicaliën. 3. Versterking concurrentiepositie door lagere energiekosten bedrijven. <p>Brabant richt zich op marktontwikkeling van belangrijke niches zoals openbaar vervoer(bussen en taxi's), binnenstedelijke logistiek (waaronder afvalverzameling). Dit moet leiden tot versterking van concurrentiepositie Brabant m.b.t. ontwikkeling heavy duty powertrain voor EV-voertuigen.</p>	<p>Onderzoek hoe met het bestaande instrumentarium het valorisatieprogramma financieel kan worden versterkt.</p> <p>Evt. belemmerende regelgeving tijdelijk en onder voorwaarden aanpassen (proeftuin).</p> <p>Onderzoeken of financiële ondersteuning kan worden ingezet om de risico's voor private investeerders te verminderen.</p> <p>De Rijksoverheid zal helpen bij de ontwikkeling van het regionaal revolving fund voor risicodragende participatie en investeringen.</p> <p>Brabant wordt aangewezen als een van de focus gebieden voor elektrisch vervoer, incl. de ondersteuning die daar bij hoort.</p>

53. Deal met Provincie Overijssel		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>De Provincie zet onder andere in op:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Energiefonds Overijssel: € 250 mln, doel 4 PJ hernieuwbare energie en energiebesparing - 10.000 bestaande woningen en 500 bedrijven energiezuiniger krijgen, besparing 15 mln m3 aardgas/jaar. -Uitwerking restwarmteproject (2 MW). -Productie innovatie biobrandstoffen, 20 mln m3 biogas/jaar. - Ontwikkeling geothermie Zwolle-Kampen, besparing 10 mln m3 aardgas/jaar. 		<ul style="list-style-type: none"> - Advisering over opzet, optie om aan te sluiten bij een landelijke beoordelingsorganisatie. - Onderzoeken noodzaak en mogelijkheden financiële inbreng tezamen met financiële partijen. - Adopteren als voorbeeldproject en financiële bijdrage. - Expertise bieden, inzet reguliere rijksinstrumenten. - Onderzoek verbrede garantstelling, actieve medewerking aan verkrijgen opsporingsvergunningen.

54. Deal met Provincie Zeeland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
Restwarmte (o.a. Total	Verlaging productiekosten,	Bereidheid tot financiële

raffinaderij); schaalsprongprojecten biobased (o.a. algenteelt, bio-ethanol); getijdenenergie Brouwersdam.	investeringen ordegrootte € 100 mln.	ondersteuning van max. € 4,5 mln. Faciliteren biobased economy o.a. via Europese lobby. Inzet innovatie-instrumenten (w.o. RDA). Aanwijzen geschikte waterwerken.
---	--------------------------------------	--

55. Deal met provincie Zuid-Holland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
14% duurzame warmte, 20 PJ in 2020. Realisatie 20 MW geothermieproject. Realisatie diepere geothermie.	Kostenbesparing glastuinbouw, gebouwde omgeving, concurrentievoordeel industrie. Marktontwikkeling geothermie, kennisopbouw. Marktontwikkeling diepere geothermie, kennisopbouw.	Verkennen mogelijkheden van financiering (aard)warmteprojecten. Onderzoek knelpunten warmtelevering. Gezamenlijk oplossing zoeken voor bijvangst aardwarmte.

56. Deal met Rotterdam Climate Initiative		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
RCI richt zich onder andere op: - energiebesparing eigen gebouwen gericht op 30% energiebesparing. - 25% energiebesparing bij 50.000 m2 kantoorpanden. - 1000 elektrische voertuigen en 1000 oplaadpunten per 2014 als start grootschalige introductie. - Restwarmteproject: Aanleg stoompijp. - In 2014 windpark groter dan 100 MW op Maasvlakte 2. Vorbereiding van voldoende op- en overslagfaciliteiten in de haven, met name voor de vaste biomassa.	Opschaling concept voor budgetneutraal energiebesparen bij vastgoed. Ontwikkeling en banen bouw- en installatiebranche. Kennisoverdracht aanpak energiebesparing. Samen met brancheorganisaties, hogescholen, universiteiten en verkooppunten wordt elektrische scooter als vervanging van benzine-scooter ingezet. Reductie energiekosten waardoor betere concurrentiepositie bedrijven. Stoompijp aantrekkelijke utility voor havengebied. Verduurzaming haven maakt haven aantrekkelijker vestigingsplaats. Groei omzet haven.	Ondersteuning kennisontwikkeling, standaardisering en verdere uitbreiding aanpak in en buiten Rotterdam. Prijsprikkelonderzoek energiebesparing. Rotterdam wordt aangewezen als focus gebied elektrisch vervoer, incl. de ondersteuning die daar bij hoort. Het Rijk zorgt voor een door publieke en private partijen gedragen marktmodel waardoor lokale overheden worden ondersteund bij de realisatie en betaalbaarheid van laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer. Bereidheid tot bijdrage € 1 mln. Verkennen stimulerend beleid restwarmte. Bijdragen van kennis en expertise voor selectieprocedure. Uitvoeren Rijkscoördinatie-regeling. Rotterdam internationaal profilieren als centrum voor biomassa op- en overslag, biofuelproductie en groene chemie.

<p>DCMR zal voor 2015 2000 MKB-bedrijven op hun energieprestatie toetsen en stimuleren energiebesparende maatregelen te treffen.</p> <p>DCMR zal andere milieudiensten op hun verzoek in deze succesvolle aanpak trainen.</p> <p>Wijk Heiplaat energieneutraal maken.</p>	<p>Reductie energiekosten, waardoor betere concurrentiepositie</p> <p>Betrekken burgers bij energiebesparing en duurzame energie-opwekking. Ontwikkeling smart grids.</p>	<p>Actief meewerken aan de realisatie van pilots en kennisbevordering op het gebied van groene chemie.</p> <p>Handelsbarrières en ficale belemmeringen in kaart brengen en waar mogelijk wegnemen.</p> <p>Bereidheid tot bijdragen voor het inrichten van de training voor extern gebruik aan de kosten van de trainingen.</p> <p>Samen met Rotterdam mogelijkheden verkennen.</p>
---	---	--

57. Deal met Unie van Waterschappen		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Minimaal 12 grootschalige energiefabrieken in 2011-2015.</p> <p>3 tot 5 terugwinlocaties voor fosfaat uit rioolslib realiseren.</p> <p>2020 voor 40% voorzien in de eigen energiebehoefte (nu 15%).</p>	<p>Benutten van afvalstoffen als grondstof (bv. fosfaat voor kunstmest).</p> <p>Launching customer voor het Nederlandse bedrijfsleven voor nieuwe technologie.</p> <p>Opzet van langjarig innovatief onderzoeksprogramma naar 2^e en 3^e generatie 'Energiefabrieken' voor verhoging rendement op langere termijn.</p> <p>Kansen voor economische ontwikkeling en exportmogelijkheden.</p>	<p>Juridische, organisatorische en communicatieve ondersteuning bij 6 waterschappen met voorbeeldfunctie.</p> <p>Onderzoek naar gewenste aanpassingen van wet- en regelgeving.</p> <p>Bereidheid tot financiële steun bij opzet langjarig onderzoeksprogramma.</p>

Sectordeals Energie

58. Deal met Netbeheer Nederland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
<p>Investerings en initiatieven in proeftuinen voor smart grids in Breda, Zwolle, Lochem, Amsterdam, ect.</p>		<p>€ 16 miljoen subsidie beschikbaar voor proeftuinen voor bedrijven en Juridische experimenteerruimte en meer zekerheid voor netbeheerders over innovatieve investeringen.</p>
<p>Energiebesparing in gebouwde</p>		<p>Regievoering tussen activiteiten</p>

omgeving faciliteren bij kleinschalige uitrol slimme meters (o.a. displays).		netbeheerders en marktpartijen.
Faciliteren invoeding groen gas in het net		Mogelijk maken van socialisering van investeringen in gasnetten t.b.v. 'overstorten' bij groen gas.
Netbeheerders investeren € 25 miljoen in oplaadpunten in de openbare ruimte		Regierol tussen activiteiten netbeheerders en marktpartijen.

59. Deal met Energie Nederland		
Energie/grondstoffen	Economisch/ Organisatorisch	Tegenprestaties rijksoverheid
10% bij- en meestook ondanks afbouw MEP subsidies; diverse andere thema's	Bij- en meestook biedt driver voor verdere uitbouw van de aanvoerketen van biomassa in Nederland.	Vorbereiding leveranciersverplichting Structuurvisie wind op land